

slaveri skulle beseglats och ditt tyranni stadfäst.

— Snälla Geoffrey, sa flickan kallt, du är en narr.

— Det där är bara en klyscha, sa han. Kan du inte hitta på något bättre? Det är förbannat lustigt, eftersom du brukar beskylla mig för att tala i klyschor.

De gick tysta en stund. Så lämnade hon honom plötsligt och sprang före. Hennes fötter snuddade lätt vid markens mjuka gräs, och en ilande glädje, en pulserande friskhet i blodet kom henne plötsligt att skratta högt, då hon slängde sig ner på den forna lägerplatsen. Hon rullade över den som en lekfull fölunge. Geoffrey stod kvar, där hon lämnat honom. Plötsligt började han tala, hans röst steg till ett vrål, rullade som ett åskdunder över den gröna lägerplatsens

fredliga ro och försvann över ringmuren ned i den tomma dalen inunder.

— Vill du dela min säng, röt han, så får du banne mig också dela mina klyschor och finna dig i att ha en bracka i bädden. Både bädden och brackan, gapskrattade han. Bädden och brackan!

Hans röst dog bort. Han svängde sin blodstänkta rock och halvsprang nedför den långa romerska vägen, bort ifrån henne. Hon såg efter honom med strupen sammansnörd av vrede och förödmjukelse. Tårarna stack i hennes ögonlock, och hon gned dem häftigt. Hon lade ansiktet mot marken och pressade sina hårda, smala fingrar emot det. Så fick hon häftiga kväljningar. Som en från lukt från hennes händer steg rävens skarpa vittring.

Övers.: *Margareta Åstrand*

Ill.: *Yngve Svalander*

Jag har läst om

Av GUNNAR EKELOF

En färd till Indien

NÄR jag som mycket ung, nämligen fullproppad med palatsarkitektur, ruinstäder, miniatyrer, grottmålningar, indisk musik som jag tagit ut i Fox-Strangways och en fullkomlig soppa av blandad litteratur fick tag på Forsters bok, som just då kom ut i Bonniers »Gula serie», blev det närmast en chock för mig. Forster skildrar inte sagolandet, åtminstone inte som en ungdomlig fantasi vill föreställa sig att ett sådant skall se ut. Han skildrar på det hela taget ett grått och provinsieellt Indien, ett land av idel skrankor och småstadsobservans.

Men människointresse måste man lära sig och för en realistisk-historisk syn måste man ha erfarenhet. När jag läser om boken i dag finner jag den psykologiskt anmärkningsvärd och moralfilosofiskt givande. Inlevelsen som den ger även i renodlat hinduistisk mystik är också ovanlig. Annars har ju engelsmännen, som bekant, alltid haft större förståelse för de erövrarfolk av mohammedansk trosbekännelse som var deras närmaste föregångare och som de själva detroniserade. Men även politiskt är boken tankeväckande och borde ha något att säga en europé efter andra världskriget. Man har karakteriserat U. S. A. som en väldig folksmälta. Indien skulle kunna vara en ännu större, men där råder det förhållandet att en massa

block av olika malmer som inte låter sig legeras kastats i en ugn och ligger där och bara glöder, det ena bredvid det andra. Och hur är det med folksmältan i Europa? Är det inte en smula på samma sätt?

Om vi emellertid föreställer oss, att en avkomling av de många tyskar eller skottar som för tre å fyrahundra år sen kom hit till Sverige för att tjäna i konungens arméer, fortfarande helst talade tyska eller skotska och bara umgicks med sina gelikar och kände sig helt som tysk eller skotte, då först skulle vi förstå Dr. Aziz' situation i den lilla huvudsakligen hinduiska provinsstaden Chandrapore, där han är mohammedansk läkare och en av huvudpersonerna i den tragikomiska historien Forster berättar. Den handlar ju om ett fall av inbillad våldtäkt som en hysterisk engelska anklagar honom för, om den därpå följande groteska rättegången, om hans frikännande och om hur han, på en gång stolt och förödmjukad bitter mot allt europeiskt och föraktfullt mot allt hinduiskt, isolerar sig som livmedikus vid ett litet varmt Krishnatroende Råjputhov, där han åtminstone slipper se vita och kan se ner på allt det andra. En avkomling av forntida erövrare, numera avdankad både av dem hans förfäder behärskat och av de nya erövrare han sökt efterlikna i vetenskaplig bildning.

Det är alltså berättelsens skelett. Men vad som tydligen fascinerat Forster är studiet av människorna i en samhällsstruktur där indelningen i fållor, i kategorier är andligt, alltså inte nödvändigtvis socialt betingad — och detta på långt mer framträdande sätt än någon annanstans. Kastväsendet ger han sig visserligen inte närmare in på: det är för svårbegripligt och dess historiska ursprung för dunkelt. Men han låter det i någon mån avspegla sig i den abderitiska rangordningen inom Chandrapores europeiska societet, lika ängsligt iakttagen som vid småstadsbanketter förr i världen där professorer placerades i kapstens rang o. s. v. På samma sätt hade det en gång tillgått i det forna Mogulriket, där man var befälhavare över så och så många hundra eller tusen — eller ingenting alls. Och småleende eller nickande iakttar bokens brahmanska språkrör, den tystlätne professor Godbole, hur främlingarna överorganiserar sig, hur de tvingas ta seden dit de kommit, men på ett förvänt sätt eftersom denna sed för dem inte innebär någon religiös verklighet. Från konflikten mellan de mohammedanska och kristna intränglingarna är »det verkliga Indien» långt borta — och ändå är det på ett uppslukande sätt ständigt närvarande. Hemligheten är att detta Indien är ett religiöst och emotionellt monstrum som inte låter sig rationaliseras eller organiseras, i västerländsk mening, och det är också hemligheten med »problemet Indien» i engelsk mening och med ämbetsmännens ofta halvvalkoholiserade hysteri. De kan få folket att lyda — temporärt — men inte att acceptera och begripa. Därför att de inte accepterar eller begriper folket, bara dess »bästa». Eller sitt. Om bokens konflikter på samhällets sociala yta, så är dess verkliga tema — och konflikternas egentliga berättigande — detta de utomstående främling-

skap i en obegriplig djungel av obegripliga människor. Dess verkliga tema ligger så att säga i generalbasen, i undertonerna, i den väsensfrämmande massans bönemummel runt omkring, och det är detta som ger den en så mäktig och nästan skrämmande stämning.

Grottorna i Marabarkullarna är den tråkiga Chandraporetrakts enda sevärdhet, halvsfäriska, polerade granithålor, fordom tillhåll för Jainaeremiter. De har ett underligt, suggestivt eko. Forster skriver:

»Det finns några utsökta ekon i Indien, till exempel viskningarna runt kupolen i Bijapur eller de långa tydliga meningarna som gör sin färd genom luften i Mandu och återvänder hela och hållna till den som uttalat dem. Ekot i en Marabargrotta liknar inte dessa: det saknar helt och hållet tydlighet. Vad man än säger svarar samma monotona buller, och det skälver upp och ner för väggarna tills det försvinner in i taket. »Boum», låter det, så långt mänskligt alfabet nu kan uttrycka det, eller kanske »bou-oum» eller »ou-boum» — fullkomligt intetsägande. Ett förhoppningsfullt ord, en hövlighetsfras, en snytning, knarandet av en sko, allsammans blir »boum». Till och med om man stryker på en tändsticka börjar en liten ljudorm slingra sig, alltför liten för att gå varvet runt men evigt vaksam. Och om flera människor talar på en gång hör man strax tjutande, in i varandra skjutande vågor av buller, ekon föds ur ekon och grottan blir fylld av en orm, sammansatt av smärre ormar som ringlar sig oberoende av varandra».

Forster har här, förefaller det mig, inte bara velat ge en verklighetsskildring utan också en symbol, nämligen en konkretiserad bild av abstrakt indisk spekulation och intighetsmystik. Och textens så typiskt indiska ormonamentik är inte heller där för ro skull.

Det är på en utflykt, händelsevis

ensam i en sådan grotta, som den kvinnliga huvudpersonen, Miss Quested — en nyfiket romantisk flicka som söker »det verkliga Indien» — liksom känner sig våldtagen av något obeskrivligt. Och när hon efteråt för sig själv skall objektivera detta hysteriska skräckanfall, bakom vilket ligger värmetrötthet, dagar av vantrivsel och besvikelser, kanske också av omedveten erotisk spänning, står Aziz för henne. Vad Forster vill skildra är alltså inte bara ett vanligt kriminalfall av samma slag som vi känner igen från otaliga amerikanska negerlynchningar. Vad han ger är en ironisk version av det kiplingska om öst och väst och ironin är den att Aziz i själva verket är precis lika mycket västerlänning i Marabarmiljön som en engelsman. Ironin ligger också däri att en gammal engelska, Miss Questeds mor, som aldrig kommit hit för att »begripa Indien» men som äger ett slags emotionell visdom, faktiskt begriper det eller åtminstone har förutsättningar att göra det. Om det intresserade henne. Och det är just kärnpunkten. Det europeiska intresset, begripandet, rationaliserandet, organiserandet, kunskapsställgandet är till ingen nytta här. Jag förmodar att Forster menar så här: Antingen känner man för landet och folket och dess sätt att leva och uppleva eller också gör man det inte. Ingenting annat tjänar någonting till. Sympati är allt.

»En färd till Indien» avslutas med en förtjusande religiös karneval till Krishnas ära vid det lilla Rájputhovet. Det är på gudens årliga födelsedag

E. M. FORSTER: *En färd till Indien*. Översättning av Tora Nordström-Bonnier. Forumbiblioteket N:r 9. 4: 50.

Billighetsupplaga på engelska: E. M. FORSTER: *A passage to India*. New York: The modern library 218. S 1.25. (Klotband).

Litteratur (bl. a.): AKE JANZON: *Introduktion till E. M. Forster*. BLM november 1945.

och han skall just till att födas. Skulle man kunna tänka sig en europeisk motsvarighet till dessa scener så vore det väl den forna ryska påsken. Men den som ännu tror på Österlandets prakt och Indiens rikedomar blir åter besviken. Upptägen liknar nästan blomsterkarnevalen i Nizza och altaret en katolsk fattigkyrkas votivaltare med Gud vet vilka blygsamma skänker. Där sitter gulnade fotografier fästade med häftstift i stucken, där står gratulationsdikter, och, för att antyda gudens universalitet, även ett par engelska ord på en lapp, men olyckligtvis felstavade: »God si Love». Det är inte så noga. Och i natten hörs till trummorna det ständigt upprepade:

»Tukaram, Tukaram,
du är min far, min mor och varje
mänska.

Tukaram, Tukaram,
du är min far, min mor och varje
mänska.

Tukaram, Tukaram...»

Indien har ju nu fått en ny status, mohammedaner och hinduer har gjort ett slags boskillnad och den typ av engelsman som kallades *pukka sahib* har fått dra sig tillbaka — fast han väl antagligen fortfarande har ett finger med i affärslivet. I själva verket betyder Indiens delning bara att det tunna skiktet av bildade försöker införa den europeiska nationalitetsprincipen — i ett land som talar 300 språk. Jag tror att Forsters bok ännu är lika aktuell, om man skall se till det inre.

Det fanns en tid då vårt Europa var ett formligt Indien. Det var vår medeltid med dess förvirrade suveränitetsförhållanden och dess religiöst tänkande befolkning hos vilken de mest barocka vanföreställningar frodades jämsides med den mest subtila nyplatonska mystik, f. ö. sannolikt indiskt påverkad sedan Alexandertåget. Indien har ännu något av kampen mellan tysk-romerska kejsardömet och påvemakten. Europa likaså. En medeltid byggs inte upp så lätt. Och den utrotas inte heller så lätt.